

Skrivedidaktikprojektet – observation, intervention og perspektivering

Af Lene Storgaard Brok

Artiklen er et sammendrag af drøftelser projektgruppen i ”Skrivedidaktik på mellemtrinnet i alle fag” har gjort sig. Projektgruppen består af Mette Bak Bjerregaard, Klara Korsgaard og Lene Storgaard Brok fra Nationalt Videncenter for Læsning - Professionshøjskolerne.

Aktioner i praksis

I skrivedidaktikprojektet diskuterer vi videnskabsteoretiske problemstillinger, der følger med det at arbejde med aktioner i praksis. Vi arbejder med observation og intervention som en del af aktionsforskningstraditionen, og sigter mod forståelse af praksis gennem en aktiv forandring af den. Pointen i denne type af forskningsprojekter er, at forskere ikke blot søger at afdække eksisterende praksis, men selv aktivt er med til at initiere forandringer i skolens praksisser.

”Aktionsforskning må nødvendigvis bygge på hermeneutik og interaktive processer i etablering af empirisk materiale, men går et skridt videre i sin forståelse af engagement og demokratisk orientering i selve forskningsprocessen. Det mere vidtgående består i, at forskeren involverer sig i forandringsprocesser i feltet, som således bliver et dynamisk fælles tredje, som konstituerer muligheden for, at forskeren og deltagerne i feltet gør fælles erfaringer. Det er denne mere radikalt engagerede relation mellem forskeren og deltagerne i feltet, der udgør kernen i forskningsprocessens demokratiske orientering. For så vidt som (dokumentation af) disse erfaringer formidles sprogligt, antager fortolkningen af aktionsforskningsprocesserne karakter af hermeneutiske analyser” (Nielsen og Nielsen 2010, p.99).

I rammerne af projektet ”Skrivedidaktik på mellemtrinnet i alle fag” er præmissen for at observation og intervention er interessant, at de fokuserer på de skrivepraksisser, der er på skolerne og dermed søger at udfordre eksisterende læringspraksisser. Vi har i projektet en antagelse om, at skriftlighed kan styrke læring. Fokus er derfor på hvad, hvorfor og hvordan elever og lærere skriver i fag i skolen. Det er projektets formål at sætte nye skrivedidaktiske rammer for undervisningen i den konkrete undervisningspraksis, for at understøtte og udfordre det eksisterende læringspotentiale.

Fem skoler - med hver en fjerdeklasse – deltager i skrivedidaktikprojektet. Disse skoler har fællestræk og forskelligheder, som vi kan iagttage. De har egne skolekulturer, egne klassekulturer, egne undervisnings- og elevkulturer. Lærerteamene er forskellige og eleverne er forskellige. Vi arbejder med lokaliteten som udgangspunkt, hvilket betyder at det er lærerteamet og eleverne, der har kernefokus i forhold til observationer og interventioner, men også læsevejledere og skoleledere

er deltagere på skolen og det er den samlede aktørgruppe, der er med til at udforme, afprøve og udvikle ny skrivedidaktik.

Skolerne er forskellige, men meget af det der forgår på skolerne bærer også fællestrek. Der er mange ligheder i måder at undervise på, i måder at instruere eleverne på, i de måder eleverne samarbejder i grupper på og arbejder individuelt, samt i måden man arbejder med fag på.

Skolerne er både forskellige og ens, og det betyder, at den aktionsforskning vi bedriver, både udfordrer den specifikke skole, hvor aktionerne foregår og samtidig kvalificerer social læring af almen karakter.

"Aktionsforskningen og derfor også vi aktionsforskere er på en gang forpligtet på den særlige, lokale kontekst, hvor forskningen finder sted, på de mennesker, vi som forskere arbejder sammen med, samtidig med at den er forpligtet på udfoldelsen af et alment perspektiv. Det er ikke to forskellige forpligtelser. Kun hvis man som forsker, forsøger at repræsentere og understøtte de almene dimensioner, som dukker op i projektdeltagernes ideer, initiativer og læreprocesser, tager man nemlig sin forpligtelse i forhold til dem som samfundsborgere alvorligt. Det udtrykker for os aktionsforskningens samfundsmæssige opgave og etos (Nielsen og Nielsen 2010 p. 120).

Projektgruppen i Skrivedidaktikprojektet er forpligtet på at trække almen viden ud af empiriske materialiteter produceret i forskellige lokaliteter. Det er en type af praksisudviklende forskning der i disse år er under udvikling, og som udføres både på universiteter og professionshøjskoler (Chaiklin 2011, Ravn 2007, 2011). Skrivedidaktikprojektet indskrives i dette forskningsfelt, og har fokus på undersøgelse og udvikling af en specifik faglighed - nemlig skriftlighed, der spiller ind i skolens øvrige faglige læringsrum. Ved at sætte lærere og elever på skoler til at tage skriftlighed i brug i fagene på nye måder, kan vi komme tættere på elevernes læringspraksisser og arbejdsmåder, og ad den vej udvikle ny didaktik på området. Det fordrer at lærere og forskere kender til de eksisterende skrivepraksisser og skriftlige produkter på skolerne, hvorfor projektet i første omgang undersøger, hvad man gør på de forskellige skoler og i de forskellige klasser, når man skriver.

Undersøgellesdesign

Skrivedidaktikprojektet har et eksplorativt empiridesign. Vi vurderer i forskergruppen løbende, hvilken type af empiri, der kan bibringe nye perspektiver til viden om skrivepraksisser og triangulerer de empiriske materialer.

Vi undersøger:

- de eksisterende skrivepraksisser på skolerne (blandt elever og lærere) gennem feltobservationer, hvor vi nedskriver feltnoter og feltkommentarer.
- elevernes produkter, som tager form gennem skriveprocesser og bliver til tekster og tegninger. Vi tager foto af dette materiale
- klasserummenes skriftlighed ved at tage foto af tavler, plancher, kopiark, bogmaterialer ol.
- skrivehandlinger og skriveaktiviteter ved at videooptage undervisningen i klassen. Vi har fokus på såvel lærernes skriveordre som elevernes skrivehandlinger.

- ❖ lærerteamets behov for ny skriveidaktik ved at gennemføre samtaler med lærerteamet
- ❖ andre aktørers holdninger til skriftlighed i skolen ved at gennemføre fokusgruppeinterview med skoleledere og vejledere.

Vi analyserer:

- ❖ det undersøgte materiale ud fra en forståelse af at sprog (tekster) produceres i bestemte sociale kontekster (klasserum og undervisning) med bestemte kulturelle kontekstmarkører (skoler og skolekulturformer)
- ❖ det undersøgte materiale med henblik på at udvikle interventioner - i samarbejde med skolens lærere og vejledere - i form af aktiviteter, tiltag og pædagogikker, der skal forandre for at forbedre eksisterende praksisser. Målet er at sætte interventioner i gang, som kan understøtte faglig læring.

Vi intervenserer:

- ❖ i klasserumspraksisser ved at udfordre den eksisterende skriveidaktik og afprøve forskellige nye måder at skrive på i de forskellige fag.
- ❖ i lærernes måde at gennemføre undervisning på, med det formål at få skriftlighed til at blive et læringsredskab for eleverne
- ❖ i elevernes forskellige måder at arbejde med faglig læring på, med det formål at få skriftlighed til at blive et læringsredskab for faglig læring.

Skriveidaktikprojektet forstås hermeneutisk, idet vi fortolker en given praksis ud fra et stort empirisk materiale produceret på skolerne. Målet i vores projekt er at sandsynliggøre, at man ved at skrive sig til læring kan få adgang til righoldige erfaringer, som kan skabe koncentration og fordybelse for eleverne. Derfor er der i projektet lagt et grundlag, som har til hensigt at rykke ved skoler, undervisere og elevers undervisnings- og læreprocesser.

En intervention er, i den betydning vi tillægger det, en indgriben med henblik på at skabe forandringer. Vi fører interventionerne ud i skolerne – sammen med lærere og vejledere – og hver klasse bliver et interventions-laboratorium, hvor man afprøver nye måder at arbejde med skriftlighed på. Interventionerne tager karakter af eksperimenter, og klasserummet er det laboratorium, hvor eksperimenterne føres ind og prøves af. Vi kan ikke garantere en forandring af praksis og en forbedring af læringskvaliteten. Vi kan igennem interventionsprocessen udfordre eksisterende praksisser, anspore til forbedringer og beskrive og analysere de forandringer projektet fører med sig, og dermed føre empirisk argument for, hvordan skriftlighed påvirker faglig læring.

I et teoretisk perspektiv betyder det, at vi arbejder i et eksperimenterende rum, ” *hvor man arbejder hen mod fremtidige begivenheder eller omstændigheder, der anses for mulige men som ikke er fuldstændigt forudsigelige*” (Gregory et al. 2009, 404). Vi eksperimenterer med undervisernes og elevernes relation til skriftlighed i fagene i skolen. Her bliver både lærere, elever, vejledere og skoleledere deltagere i interventionsforløbet, men også forskerne (projektgruppen) indgår i forløbet og flyttes gennem eksperimentet. Forskerne er ikke objektive, udenforstående mennesker, der

nøgetermt og på afstand forholder sig til en praksis. Forskerne deltager i forandringsprocesserne ved at være til stede i klasserne og følge interventionernes indtog og afprøvning. I lighed med megen anden aktionsforskning griber forskerne ind i en eksisterende hverdagspraksis, hvor vi og undervisere sammen skaber en forandring i et uddannelses- eller arbejdsrum (Lewin 1946/1948, Argyris et al. 1985, Nielsen og Nielsen 2010).

Inden for norsk skriveforskning har man arbejdet på lignende måder. Frødis Hertzberg diskuterer i projektet ” Skrivning på tværs af fag” (Hertzberg 2011) om de skal benævne deres forskning som aktionsforskning eller interventionsforskning. Hun skriver:

”Når forskere og praktikere går sammen på denne måten, brukes av og til merkelappen aksjonsforskning. Mange nøler likevel med å bruke denne betegnelsen fordi den er så sterkt knyttet til et samfunnskritisk perspektiv som dominerte på 1970- og 80-ertallet. Det vårt prosjekt har til felles med aksjonsforskning, er at forskere og praktikere samarbeider om en process som tars ikke på endring, men samhandlingen er ikke så omfattende som i et klassisk aksjonsforskningsprosjekt der forskerne og praktikerne så å si fotfølger hverandre over en lang periode. Selv er jeg kommet til at ordet interventionsforskning er mer dekkende. Da må det imidlertid gjøres klart at interventionen ikke er designet og implementert utenfra, men skapt i en kontinuerlig process der begge parter deltar. Forskerne har ikke på noe tidspunkt ”ledet” interventionen, like lite som de har siddet i hjørnet som nøytrale observatører. Frødis Hertzberg: Skrivning i fagene – viktig, riktig og nødvendig” (Flyum & Hertzberg 2011, p 15).

Det kendetegner denne type forskning, at forskeren er tæt på praksis og både har rollen som feltobservatør, samtalepartner, ekspert, proceskonsulent og formidler. Man bliver et bindeled mellem aktørerne i skolen samtidig med, at man etablerer en analytisk distance til feltet og kritisk reflekterer de praksisser og interventioner, der arbejdes med.

Metodiske udfordringer

De udfordringer vi står med, når vi arbejder med aktioner i et praksisfelt ligner de problemer som aktionsforskningen ofte angribes for at have.

Det grundlæggende videnskabsteoretiske spørgsmål er, hvilken form for og grad af objektivitet, validitet, meningsfuldhed og sandhed aktionsforskningen kan hævdes at have. Et mindst lige så vigtigt opfølgende videnskabsteoretisk spørgsmål er, i hvilken udstrækning aktionsforskningen overhovedet skal stræbe mod at kunne beskrives ved sådanne termer. I hvilken forstand kan man fordre af intervenserende forskning, at den skal være en objektiv ø og i forhold til hvad? Skaber en sådan forskning ikke netop sin egen virkelighed og dermed sin egen sandhed og meningsfuldhed, der ikke kan bedømmes ”objektivt”? (Dohn 2008 p. 18).

Aktionsforskningsprojekter og nærvende skrivedidaktikprojekt fremskriver sin egen meningsfuldhed ved at belægge de enkelte skolekulturanalyser med observationer af klasserum og elevaktivitet. Vi kan med dette projekt ikke bevise effekter, men vi kan beskrive metoder, tiltag og processer og dermed sandsynliggøre den forskel en ny skrivedidaktik bibringer. Interventionerne gennemføres på baggrund af de lokale analyser, der både fokuserer på det, der er fælles for skolerne, og det der er forskellig for de fem skoler. Projektet forbliver i princippet ”ufærdigt” i en skolesammenhæng. Vi

undersøger en praksis i samarbejde med feltets egne aktører, analyserer det empiriske materiale og bibringer praksisfeltet begrundede forandringstiltag i form af nye skrivedidaktiske tiltag. En proces – et arbejde er påbegyndt, og skolerne skal selv tage forandringspraksisserne på sig og arbejde videre med at udvikle didaktikken. Det er skoleledelsen, lærerne og eleverne, der afgør om interventionerne på sigt skal gøre en forskel for dem i klasserne.

Formidling

Projektgruppens forpligtelse er at formidle den viden, vi har produceret sammen med skolerne i form af en beskrivelse af en ny skrivedidaktik til mellemtrinnet, samt viden om, hvordan man kan arbejde med aktioner i praksis sammen med fem skoler i en kommune. Vi formidler med det mål, at andre skoler kan gøre brug af vores erhvervede indsigter fra projektet og tilstræber derfor stor gennemsigtighed i såvel procesbeskrivelser samt analytiske fund. Derfor slutter skrivedidaktikprojektet af med fem formidlingsartikler til professionsfeltet:

- ❖ En artikel om literacy
- ❖ En artikel om skrivekompetencer og skrivedidaktik
- ❖ En analyse af eksisterende skrivepraksisser i Ishøjs 4.klasser år 2012-13.
- ❖ En analyse af skrivepraksisser og udvikling af ny skrivedidaktik
- ❖ En artikel om at producere viden i professionshøjskoleregi i samspil mellem forskning, udvikling og praksis.

Litteratur

Adelman, C (1993): Kurt Lewin and the Origins of Action Research, Educational Action Research, 1:1, 7-24

Argyris, C., Putnam, R. & McLain Smith, D. (1985) Action Science. San Francisco: Jossey-Bass.

Brinkmann, Svend og Lene Tanggaard (Red.) (2010): Kvalitative metoder – en grundbog. Hans Reitzels Forlag

Chaiklin og Lave (1996): Understanding Practice, Cambridge University Press, New York.

Chaiklin, Seth (2011): Social Scientific Research and Societal Practice: Action Research and Cultural-Historical Research in Methodological Light from Kurt Lewin and Lev S. Vygotsky IN: Mind, Culture and Activity 18:2 p 129 - 147

Dohn, Nina Bonderup: Fordrer adækvat aktionsforskning "vidne i praksis". Nogle videnskabsteoretiske overvejelser. Res Cogitans 2008 no. 5, vol. 1, 57-85

Elf, Nicolaj Frydensbjerg m.fl: At tegne en tanke. Første rapport om Visuel hf i Viborg. Gymnasiepædagogik 2011 nr, 81

Gregory, D., R. Johnston, G. Pratt, M. J.Watts and S. Whatmore (eds.) (2009) The dictionary of human geography.5th Edition, Singapore: John Wiley & Sons, Ltd., Publication

Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), Handbook of qualitative research (pp. 105-117). London: Sage.

Hertzberg, Frøydís (2011): Skrivning i fagene – vigtigt, rigtig og nødvendig. I: Karl Henrik Flyum & Frøydís Hertzberg (red) *Skriv i alle fag! Argumentation og kildebrug i videregående skole*. Universitetsforlaget.

Hetmar, Vibeke (2007): Observation, innovation and triangulation. IN: Herrlitz, W, Ongstad,S and van de Ven, P-H (Eds.).Research on mother tongue education in a comparative international perspective. Theoretical and methodological issues. Amsterdam and NY. Rodopi

Hedegaard, M., & Chaiklin, S. (2004). *Radical-local teaching and learning: A cultural-historical perspective*. Aarhus: Aarhus University Press

Lewin, K. (1946/1948). Action research and minority problems. In G. W. Lewin (Ed.), Resolving social conflicts (pp. 201-216). New York: Harper & Row

Nielsen, Birger Steen og Kurt Aagaard Nielsen (2010) Aktionsforskning. IN Brinkmann, Svend og Lene Tanggaard (Red.) (2010): Kvalitative metoder – en grundbog. Hans Reitzels Forlag

Ravn, Ib: At forske en anden verden frem. Tankestreger 2007

Ravn, Ib: Transformativ forskningsmetode – belyst gennem et projekt om mødefacilitering. Tidsskift for arbejdsliv 12 årg. Nr. 1 2012